

*Людмила Опанасенко,
ORCID iD 0000-0001-6641-4634
кандидат психологічних наук,
начальник Навчально-наукового центру
соціально-психологічної підтримки, професійного
розвитку та сприяння працевлаштуванню
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
вул. 1 Воєнна, 2, 54003, м. Миколаїв, Україна
luidmilkaop@ukr.net*

*Тетяна Сливінська,
ORCID iD 0000-0002-4401-8451
завідувач навчально-методичної
лабораторії практичної психології,
соціальної роботи та інклюзивного навчання
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
вул. Наваринська, 6, 56001, м. Миколаїв, Україна
tetiana.slyvinska@moipro.mk.ua*

АКТИВНІСТЬ ПСИХОЛОГА СИСТЕМИ ОСВІТИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: ЕТИЧНІ ДИЛЕМИ

У статті автори порушують питання професійної етики психолога системи освіти, які пов'язані з веденням фахівцями в сучасних соціальних мережах персональної сторінки або офіційної сторінки групи освітнього закладу. Розкривають поширені етичні дилеми, які виникають під час наповнення контентом профілю, зауважують на факти порушення етичних засад психологічної діяльності. У дослідженні вперше визначено типові дії психолога системи освіти в ході вирішення етичних дилем мережевої поведінки, які можуть призвести до порушення норм та принципів професійної етики, та запропоновано загальну етичну рамку для збереження екологічності впливу професійної спільноти психологів на користувачів ресурсами соціальних мереж.

***Ключові слова:** етична рамка; етичні дилеми; етичні принципи та норми; контент; мережева поведінка; професійна етика; соціальні мережі.*

© Опанасенко Л. А., Сливінська Т. О., 2022

Вступ. Із кожним роком у канву життя будь-якого пересічного українця все щільніше вплітається інтернет. Нині цей ресурс набув особливої ваги та значущості: завдяки йому ми завжди в тематиці найбільш актуальних світових подій і трендів, обізнані з професійними та соціальними трансформаціями на рівні країни, а не тільки регіону, у якому безпосередньо проживаємо,

маємо змогу самопрезентації та активного публічного життя з усіма його перевагами й обмеженнями.

В умовах пандемії Covid-19 та в ситуації розгортання війни на території України інтернет-простір став укоріненою частиною нашої реальності, замішуючи тимчасово втрачені можливості для офлайн-діяльності та безпосередньої взаємодії між

людьми. Фахівці різних сфер професійного життя за останні три роки суттєво покращили свої компетенції в аспекті продуктивного використання потенцій інтернету. Його інформаційна, соціальна та комунікативна функції наразі дають змогу швидко та ефективно вирішувати широке коло питань професійного характеру та особистого порядку. Зручність у використанні, доступність, а також швидке оновлення інтернет-контенту підсилює інтерес та унеможлиблює навіть тимчасову добровільну відмову від нього.

Інтернет у своєму арсеналі має низку надзвичайно корисних і цікавих сервісів, популярність яких серед населення України постійно зростає. Із-поміж них потрібно виокремити функціонування різних типів соціальних мереж (відкритих, закритих, змішаних; особистих, професійних, тематичних; створених для приватного спілкування, спеціалізованих, ділових тощо). У їхньому розмаїтті криється потужна сила для задоволення найрізноманітніших потреб сучасного члена інформаційного суспільства: пізнавальних (YouTube), ділових (LinkedIn), прагматичних (Instagram), освітніх (Facebook), розважальних (Twitter, TikTok), творчих (Pinterest), потреб у взаємодії та спілкуванні (Telegram, WhatsApp, Viber) тощо. У своїх дослідженнях К. М. Коган зауважує, що соціальні мережі нині є важливим елементом конструювання соціального середовища, створюючи ціннісний базис свого існування (Коган К. М., 2014, с. 70).

«Соціабельність» соціальних мереж привертає стійку увагу фахівців соціономічного спектра, які оптимально використовують згаданий ресурс, зокрема його активними користувачами є психологи системи освіти, та активно ведуть індивідуальний профіль у різних соціальних мережах, у яких не лише презентують свою особистість, а й стають обличчям професійної спільноти (ком'юніті).

Сучасні працівники психологічної служби задіяні у веденні офіційної сторінки закладу освіти в інтернет-просторі,

проте спостерігаємо суперечності між потребою у відповідальному ставленні психолога до ведення акаунтів, систематичного піднесення власної медіаграмотності та втратою пріоритету етичних вимірів професійної мережевої поведінки на персональних сторінках фахівців та офіційних сторінках освітніх установ. Означений факт може свідчити про зниження рівня соціальної відповідальності психолога системи освіти під час розв'язання етичних дилем. У зв'язку з вищезазначеним перед психологами освіти постає гостра потреба вивчення найпоширеніших етичних дилем, що зумовлюють їхню хибну поведінку в соціальних мережах, для пошуку оптимальних шляхів забезпечення екологічності публічної активності фахівців. Зважаючи на актуальність проблеми, визначили тему дослідження: «Активність психолога системи освіти в соціальних мережах: етичні дилеми».

Мета та завдання статті. Метою статті є аналіз поведінки психологів системи освіти в соціальних мережах та визначення на його основі етичних дилем, доцільне вирішення яких зумовлює екологічність функціонування мережевого простору фахівця. Згідно з метою поставлено такі завдання: розкрити зміст етично неоднозначних ситуацій, які виникають під час наповнення контентом персонального профілю психолога чи офіційної сторінки закладу освіти; визначити поширені порушення етичних засад психологічної діяльності фахівця в соціальних мережах; сформулювати загальну етичну рамку поведінки психолога в контексті віртуальної соціальної взаємодії.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. До вивчення питань щодо етичних дилем у професійній діяльності психолога зверталась низка науковців і практиків, серед яких на особливу увагу заслуговують дослідження В. В. Горбунової (класифікувала етичні дилеми у практиці психологічної допомоги), Г. В. Католик (описала особливості формування професійної концепції прак-

тичного психолога), В. О. Климчука (визначив ціннісні засади побудови системи психологічної етики), К. М. Когана (аналізував соціальні мережі як елемент нового соціального середовища), С. Л. Чуніхіної (окреслила етичні засади діяльності політичного психолога), Т. М. Яблонської, Н. М. Булатевич (схарактеризували етичні виміри діяльності психолога в практиці психологічного консультування). Утім питання етики мережевої поведінки фахівця психологічної служби системи освіти в нових умовах інтернет-активності фахівців потребує окремого ґрунтовного дослідження вказаного локального сегмента для визначення критеріїв вибору екологічних поведінкових стратегій мережевої поведінки.

Етичні дилеми у практиці психологічної допомоги передусім пов'язані з систематичним виникненням етично неоднозначних ситуацій, у яких психологу необхідно обирати між нормами професійної етики та власною моральністю. На основі аналізу підходів до етичних дилем В. В. Горбунова наголошує на необхідності вдосконалення механізмів регуляції професійної діяльності. Науковець звертає увагу на те, що зовнішні регулятори не є ефективними. У вирішенні цього питання акцент потрібно робити на внутрішніх ресурсах психологів, їхніх цінностях, здатності фахівців до регуляції професійної діяльності (Горбунова В. В., 2008). Саме внутрішні ресурси є більш вагомими орієнтирами у прийнятті рішень фахівцями: вони визначають спрямованість, зміст і характер індивідуальних дій.

На значущості впливу індивідуальної структури психолога-практика також наголошує і Г. В. Католик, яка зауважує на необхідності систематичної рефлексії професійних компетенцій і вчинків. Дослідниця зазначає, що саме завдяки рефлексивній діяльності інтегруються найбільш значущі індивідуальні, суб'єктивні, особистісні та професійні властивості психолога, які визначають особливості опрацювання власного досвіду задля подальшого особистісного і професійного зростання

фахівця (Католик Г. В., 2017). З огляду на це рефлексивна діяльність має охоплювати ретроспективні, ситуативні та перспективні аспекти, аби забезпечувати систематичне дотримання психологом ключових засад професійної етики.

Інтегратором локальних базових цінностей, що синтезують цінності психологічної науки, професійного об'єднання та самого психолога, на думку В. О. Климчук, є етичний кодекс: він не тільки покликаний допомагати вирішувати етичні проблеми, а й виступає керівництвом етичної поведінки (Климчук В. О., 2005). Нормування дій психологів визначають чітко окреслені в кодексах професійних громадських об'єднань етичні норми та принципи.

Етичний кодекс психолога є надійною основою для побудови ефективної психологічної практики, проте, як зазначають у своїх дослідженнях Т. М. Яблонська та Н. М. Булатевич, він не розв'язує всіх її суперечностей, а подекуди вступає у протиріччя з формами її організації (Яблонська Т. М., Булатевич Н. М., 2018, с. 246). При цьому варто також зауважити, що сфера застосування професійних знань і вмінь психологів має істотну специфіку і що визначення загальних етичних засад психологічної діяльності не є достатнім, не охоплює, на переконання С. Л. Чуніхіної, усіх суттєвих та значущих аспектів. Психологиня підкреслює: нині очевидно є потреба в етичному врегулюванні професійної діяльності психологів на основі окремих етичних кодексів (Чуніхіна С. Л., 2021, с. 127). Наразі такі кодекси розроблені для фахівців психоаналітичної спрямованості, психотерапевтів, психологів-консультантів із хімічних залежностей, психологів, які працюють на телефоні довіри тощо. Утім, наявні сфери психологічної практики, які недостатньо регулюються з етичного погляду, що породжує низку неекологічних ситуацій у системі професійних відносин психолога.

У сучасному інформаційному суспільстві жоден етичний кодекс не визначає меж комунікації фахівця в соціальних

мережах: соціальна мережа наразі функціонує як важливий елемент соціального середовища з вільною комунікацією і взаємодією. При цьому соціальна мережа набуває аксіологічного статусу та, згідно з дослідженнями К. М. Коган, є засобом реалізації особистого і соціального капіталу (Коган К. М., 2014). Варто зауважити на тому факті, що притаманна інтернет-середовищу свобода часом стає простором, у якому з особливою легкістю стирають межі, змішують ролі, знижують відповідальність, порушують загальні правила взаємодії психолога і клієнта.

Аналіз публікацій з означеної проблематики дає підстави для резюмування: наявність етичних кодексів є зовнішнім, важливим, утім недостатнім регулятором екологічності дій психолога в соціальних мережах, що зумовлює необхідність проведення емпіричних досліджень для окреслення внутрішньої рамки етичної поведінки фахівця в інтернет-просторі.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В основі аналізу етичності мережевої поведінки фахівців-психологів системи освіти покладено Етичний кодекс психолога Національної психологічної асоціації (НПА) України, прийнятий на засіданні Ради НПА 9 вересня 2021 р. / протокол № 34 (Етичний кодекс психолога, 2021).

НПА – громадська спілка, яка об'єднує фахових психологів та є національним представником України в Європейській федерації психологічних асоціацій. До її структури входять 18 організацій, серед яких ГО «Асоціація психологів освіти», ГО «Асоціація психологів вищої школи України», тринадцять дивізіонів, зокрема дивізіон психології освіти, дитячої і підліткової психології, студентський дивізіон, дивізіон кіберпсихології і психологічної практики в цифровому середовищі.

Для ефективної реалізації поставленої мети та визначених вище завдань проведено опитування серед 62 психологів системи освіти Миколаївської області (ві-

ком від 28 до 53 років / середній вік: 36 років, середній стаж професійної діяльності становить 12,6 років), проаналізовано їхні персональні профілі та офіційні сторінки освітніх закладів у соціальних мережах, до ведення яких вони залучені (Instagram, Facebook, LinkedIn, Telegram, YouTube, Viber, WhatsApp). Важливо зауважити, що кожен учасник дослідження є активним користувачем соціальних мереж (використовує ресурс щоденно), систематично приділяє увагу наповненню акаунту (продукує публікації з певною періодичністю), має широку різновікову аудиторію підписників.

Етичні дилеми як проблема вибору поведінкових стратегій. Серед низки питань, які турбують миколаївських психологів системи освіти, окрему нішу посідають етичні аспекти професійної діяльності, що породжують часом дуже гострі дилеми. У своїх дослідженнях В. В. Горбунова зауважує: етична дилема завжди передбачає ситуацію, у якій психолог, здійснюючи той чи інший учинок, приймаючи відповідне рішення, вимушений визначати для себе пріоритети: норми професійної етики або власні переконання, суспільний запит чи вимоги керівництва (Горбунова В. В., 2008).

У процесі емпіричного дослідження етичних дилем, що постають перед психологом системи освіти, під час ведення ним сторінок у сучасних соціальних мережах, визначено низку етично неоднозначних ситуацій, у яких кожен вибір має свої застереження і не є абсолютно задовільним. До таких дилем щодо етичності мережевої поведінки фахівця належать:

- 1) спокуса мережевої відкритості та емоційної близькості у віртуальній взаємодії з учасниками освітнього процесу. 100 % респондентів зазначили, що не ведуть окремі сторінки, які б відображали особисте життя і нарізно презентували би професійну діяльність. Усі учасники дослідження наповнюють контентом свої акаунти, спираючись на події, які вважають значущими

- для себе та цікавими для свого інтернет-оточення. Їхні сторінки в соціальних мережах є відкритими та доступними для загалу, а серед підписників вагому частину становлять школярі/студенти, колеги, адміністрація закладу освіти, батьки вихованців, а також випускники. При цьому 43,5 % опитуваних зазначають, що намагаються мінімізувати публічність приватного життя та саморозкриття, хоча це не завжди їм вдається, а 54,8 % указують, що їх обурює надмірна відкритість та емоційність мережевої поведінки колег, при цьому вони визнають, що «це особиста справа кожного»;
- 2) визначення рамок конфіденційності інформації, яка подається фахівцем на сторінках соціальних мереж. Публічність психолога привертає увагу не тільки до його особистості, рівня професійності, а й до змісту діяльності. Саме тому, розміщуючи в інтернет-просторі пости, які містять розлогі деталізовані міркування про проведenu роботу, прямі ефіри з кейсами, узятими із власного професійного досвіду, чи відеозапис фрагменту надання психологічної допомоги, 30,6 % психологів зауважують, що вагаються в доцільності своїх дій, а також указують на поодинокі випадки знищення таких публікацій або ж їхнє суттєве корегування після оприлюднення. 19,3 % учасників дослідження визнають, що переживають через те, що їхня інтернет-активність навіть при мінімальному розголошенні приватності може призвести до суттєвих непорозумінь в онлайн- чи офлайн-форматі. Саме тому розміщують свої публікації опосередковано – через залучення до оприлюднення подій своїх колег (класних керівників/кураторів академічних груп, заступника директора закладу з виховної роботи, прес-центру тощо);
 - 3) вихід за межі професійної компетентності як спосіб реагування на «професійну моду». Ні для кого не секрет, що в сучасних соціальних мережах є теми, яким приділяють особливу увагу з боку відповідних фахівців та суспільства (наприклад: відстрочена психологічна травматизація, постковідна депресія, психосоматичні сім'ї, особливості ЛГБТ-спільноти тощо). Однак до активного обговорення «гарячих питань» долучаються ті, хто досить поверхово ознайомлений із їхньою «природою», у кого немає мінімального досвіду практичної роботи з тим чи іншим феноменом/технологіями, проте їхній професійний фах ніби зумовлює дослідження й унеможливорює байдужість. 53,2 % опитаних психологів Миколаївщини зазначають, що, долаючи сумніви, неодноразово наповнювали сторінки соціальних мереж контентом, основний зміст якого взято з мережевих публікацій відомих постатей у медіапросторі України. Вони здійснювали на своїх сторінках репости, не маючи спеціальної підготовки для критичного аналізу матеріалів та покладаючись на професійність інших фахівців. Цікавим фактом є те, що 24,2 % учасників дослідження зазначили, що самостійно готували публікації на теми, які ніколи не були внесені у процес їхньої фахової підготовки чи підвищення кваліфікації: написання контенту для посту відбувалося паралельно з теоретичним вивченням проблеми та стримуванням сумнін щодо морального права на підготовку такого матеріалу;
 - 4) утручання фахівця в особистий інтернет-простір користувача пси-

хологічних послуг, а також реагування на втручання в особисте публічне життя психолога. Взаємодія в соціальних мережах часто «стирає» межі соціального статусу, нівелюючи мережеву етику та ті соціальні ролі, які є провідними в реальному житті. Взаємна відкритість іноді привертає особливу увагу, повз яку важко пройти, не відреагувавши певним чином. Так, 87 % опитаних зазначають, що пости учасників освітнього процесу в соціальних мережах часто викликають занепокоєння (особливо в період переходу на онлайн-навчання, спровокованого пандемією, чи під час розгортання активних бойових дій на території Миколаївщини) і продукують прагнення надати адресну допомогу без наявного відповідного запиту. У таких ситуаціях 35,4 % респондентів зауважують на те, що можуть дати коментар-підтримку під відповідною публікацією учнів/студентів чи колег, 16,1 % – готові до написання особистого повідомлення з

пропозицією консультативної допомоги або ж надсилають покликання на вебресурси, які можуть бути корисними, на їхній погляд, у тій чи іншій ситуації. Водночас 33,8 % опитаних зауважили, що їх обурюють коментарі-поради та оціночні судження щодо особистих публікацій у соціальних мережах; їм важко стримати свої негативні емоції і не вдатися до різких висловлювань у відповідь.

Узагальнюючи вищезазначене, зауважимо таке: під час розгортання активності психолога системи освіти в соціальних мережах набули поширення етичні дилеми, пов'язані з питаннями кордонів, відповідальності, компетентності та соціальних ролей фахівця (Рис. 1. «Етичні дилеми під час вибору поведінкових стратегій психолога в соціальних мережах»). Для їхнього оптимального вирішення психологи намагаються враховувати складність системи соціальних зв'язків, які вибудовуються в інтернет-просторі, орієнтуються на вимоги професійної етики та загальнолюдські цінності.

Різновиди етичних дилем при активному використанні психологом системи освіти соціальних мереж

Рис. 1. Етичні дилеми під час вибору поведінкових стратегій психолога в соціальних мережах

Джерело: складено самостійно

Аналіз поширених порушень етичних принципів та норм професійної діяльності. Професійна етика передбачає передусім дотримання психологом системи освіти базових етичних принципів професійної діяльності: поваги до прав людини та гідності, компетентності, відповідальності, доброчесності, а також етичних норм у відносинах із суб'єктами освітнього процесу, а саме: приватності та конфіденційності, компетентності (етична обізнаність, рамки компетенції, обмеження процедур та дій, постійний розвиток, обмеження надання професійної допомоги), відповідальності (загальна відповідальність, дотримання високих стандартів, уникнення шкоди, безперервність допомоги, розв'язання дилем), доброчесності (визнання професійних обмежень, чесність і точність, доступ до інформації, конфлікт інтересів, професійні відносини) тощо (Етичний кодекс психолога, 2021). Однак визначеність ключових засад для етичної поведінки психолога не забезпечує фахівця від порушень професійної етики в соціальних мережах. Аналізуючи виміри діяльності психолога в практиці психологічного консультування, Т. М. Яблонська та Н. М. Булатевич зазначають, що жоден етичний кодекс не може достеменно встановити, що є правильним у конкретній ситуації, але він є вагомим підґрунтям для прийняття виважених рішень (Яблонська Т. М., Булатевич Н. М., 2018, с. 240). Не маючи чітко окреслених правил етичної мережевої поведінки, фахівець під час вирішення етичних дилем часом здійснює вибір на користь помилкових поведінкових дій, задовольняючи особисті соціально-прагматичні потреби.

На основі аналізу персональних профілей психологів та офіційних сторінок освітніх закладів у соціальних мережах, до ведення яких вони залучені, виявлено поодинокі факти порушення професійної етики:

- 1) визначення себе та самопрезентація в соціальних мережах (Instagram, Facebook, LinkedIn) як психолога-психотерапевта, фахів-

- ця з роботи з травмою, сексуальним насиллям, посттравматичним стресовим розладом, депресією тощо на основі участі в тематичних короткострокових вебінарах (1–4 академічні години), про які свідчать представлені на загал сертифікати (часом навіть без реєстраційних номерів та підписів організаторів заходу чи спікерів);
- 2) поширення в мережі Telegram, Twitter, Viber «сумнівних» публікацій-рекомендацій, а також практичних кейсів інших фахівців, зміст яких не має наукового обґрунтування та належної практичної апробації; крім того проблематика, яка представлена в постах, не належить до компетентностей психолога системи освіти;
- 3) високий рівень емоційності психолога під час висвітлення певної соціальної події (захват, тривога, відраза, огида), яка викликає потужну емоційну реакцію в соціальних мережах, зокрема в мережі YouTube, та формує однозначне сприйняття неоднозначної ситуації;
- 4) знецінення в мережах Telegram, Viber та WhatsApp переживань, яких зазнають вихованці, батьки, колеги через порівняння певних подій із їхнього життя з іншими ситуаціями, що мають певну ймовірність до більш глобальних наслідків («Є люди, яким гірше»), та узагальнення з досвідом інших людей, через що втрачається індивідуальність підходу до клієнта («Усі якось справляються»);
- 5) поширення в соціальних мережах інформації про випадок взаємодії з певним учнем, педагогом, батьками тощо (мережі Telegram, Viber, WhatsApp), яка містить низку деталей, що стають добре впізнаними для групи підписників і викривають особистість (таке по-

- рушення широко представлене в невеличких територіальних громадах, у яких люди у повсякденному житті активно взаємодіють один з одним);
- 6) нехтування приватністю та конфіденційністю через публікації в Instagram «красивих картинок», які містять світлини арттерапевтичного змісту з її виконавцем під час роботи зі стресом чи травмою (ситуації, коли учасник заняття, навіть погоджуючись на оприлюднення матеріалів, не завжди усвідомлює характер свого реагування в процесі перегляду в соціальних мережах продуктів власної творчості (загроза ретравматизації);
- 7) зневага загальної культури міжособистісної мережевої взаємодії та «оголеність» особистого життя психолога через надмірно деталізоване висвітлення певних ситуацій, які можуть надірвати рівень довіри до нього (наприклад: пу-

бличні розповіді в мережі Facebook про непорозуміння з колегами з подальшим обміном взаємними образами);

- 8) зміна ролей: психолог утрачає ресурсність, демонструє виснаженість і отримує психологічну допомогу від своїх підписників, не вдаючись до рефлексії та підтримки професійного співтовариства, яка наразі широко представлена в різних соціальних мережах у вигляді функціонування безкоштовних закритих та відкритих груп психологічної підтримки.

Представлені вище приклади порушення етики мережевої поведінки психологами системи освіти потребують уваги професійної спільноти для вчасного виявлення та запобігання вкоріненню у професійну діяльність помилкових поведінкових дій (Рис. 2. «Помилкові поведінкові дії під час вирішення етичних дилем мережевої поведінки психолога системи освіти»).

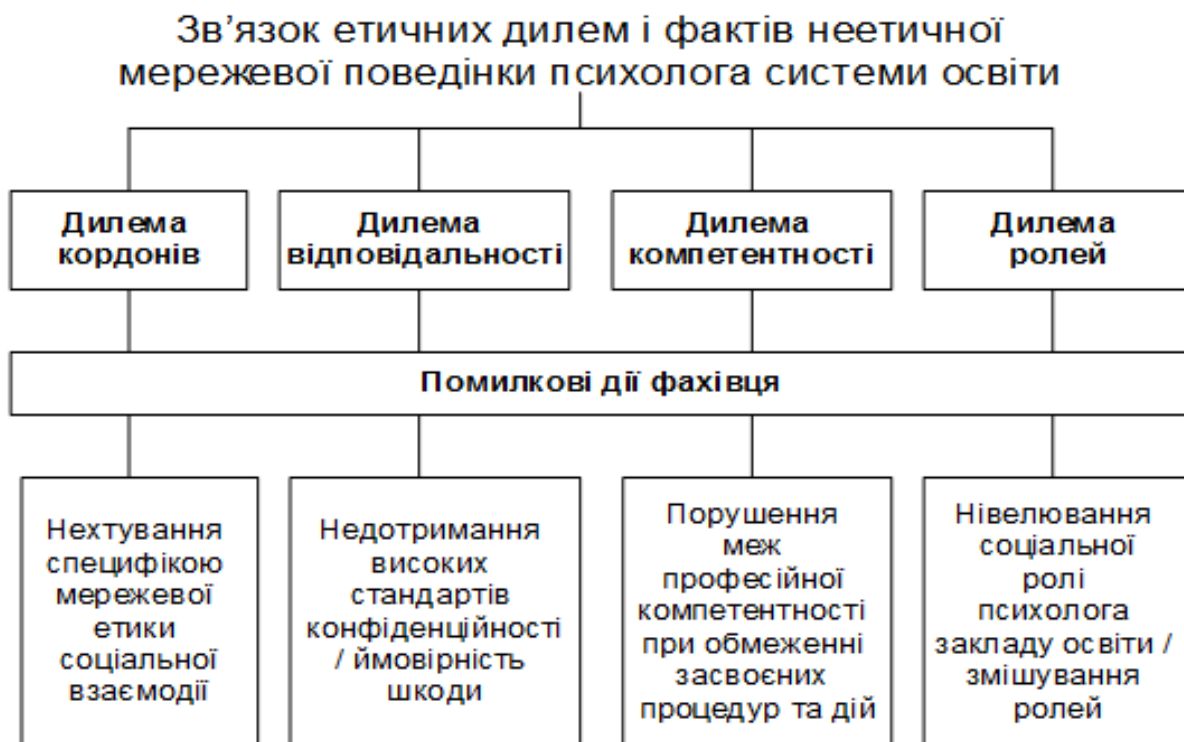

Рис. 2. Помилкові поведінкові дії під час вирішення етичних дилем мережевої поведінки психолога системи освіти

Джерело: складено самостійно

Загальна етична рамка поведінки психолога системи освіти в соціальних мережах. Етична рамка є своєрідним орієнтиром для забезпечення екологічності мережевої поведінки фахівця. Її окреслення з одного боку визначає правила для вибору етичних поведінкових стратегій, а з іншого – надмірність регулювання поведінки психолога в соціальних мережах може призвести до наповнення персонального профілю фахівця та сторінки закладу освіти формалізованим контентом, позбавленим індивідуального стилю професійної діяльності.

З урахуванням виявлених етичних дилем та помилкових поведінкових стратегій психологів системи освіти в аспекті мережевої поведінки загальну етичну рамку можуть забезпечити:

1) піклування про безперервний про-

фесійний розвиток та підвищення загального рівня медіаграмотності;

2) піклування про дотримання етичних принципів та норм, які зумовлюють безпечність взаємовідносин психолога та його підписників у сучасних соціальних мережах;

3) піклування фахівця про екологічність контенту його персональної сторінки в соціальних мережах та сторінки освітньої установи, до ведення якої він залучений;

4) піклування про належну рефлексію щодо етичності соціальної активності психолога системи освіти в інтернет-просторі (Рис. 3 «Загальна етична рамка поведінки психолога системи освіти в соціальних мережах»).

Рис. 3. «Загальна етична рамка поведінки психолога системи освіти в соціальних мережах»

Джерело: складено самостійно

З огляду на наявність низки етичних дилем, пов'язаних із веденням психологами системи освіти персональних сторінок у сучасних соціальних мережах та офіційних сторінок освітніх установ (дилеми

кордонів, дилеми відповідальності, дилеми компетентності, дилеми ролей) виникає необхідність дотримання ними загальної етичної рамки мережевої поведінки. Така етична рамка передбачає піклування про

безпеку взаємовідносин фахівця та його підписників в інтернет-просторі; піклування про екологічність контенту підготовлених ним публікацій; піклування про безперервний розвиток власних актуальних компетенцій; піклування про рефлексію мережевої активності психолога.

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного дослідження, акцентуємо на такому: 1) під час наповнення контентом персонального профілю психолога чи офіційної сторінки закладу освіти в соціальних мережах фахівець може потрапити до етично неоднозначних ситуацій, вирішення яких зумовлене його здатністю балансувати між визначеними нормами і принципами професійної етики та особистісно-значущими орієнтирами щодо особистісних кордонів, відповідальності, компетентності, соціальних ролей; 2) про порушення означеного балансу свідчить неекологіч-

на поведінка психолога, яка виявляється в нехтуванні етикою соціальної взаємодії в інтернет-мережах, у недотриманні стандартів конфіденційності, порушенні рамок професійної компетентності, змішуванні ролей; 3) загальна етична рамка поведінки психолога в контексті віртуальної соціальної взаємодії передбачає дотримання етичних норм, які визначають безпечність мережевих відносин, дотримання принципу екологічності в ході продукування контенту для інтернет-публікацій, безперервне підвищення фахівцем власної медіаграмотності та професіоналізму, систематичну рефлексію його мережевої активності.

Перспективи досліджень пов'язані з вивченням факторів, які зумовлюють вибір хибних стратегій мережевої поведінки психолога системи освіти та призводять до порушення професійної етики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбунова В. В. Етичні дилеми у практиці психологічної допомоги / В. В. Горбунова // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. – № 8. – С. 3–5.
2. Етичний кодекс психолога: Національна психологічна асоціація України. – К., 2021. – Режим доступу: https://www.npa-ua.org/_files/ugd/86d9b8_91576161f5464bc2a8b1fa49dc327fd4.pdf.
3. Католик Г. В. Психологія формування професійної концепції практичного психолога: дис. д-ра психол. наук / Г. В. Католик. – К., 2017. – 353 с.
4. Климчук В. О. Ціннісні засади побудови системи психологічної етики / В. О. Климчук // Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України / За ред. академіка С. Д. Максименка. – К. : Главник, 2005. – Вип. 26, в 4-х томах. – Том 2. – С. 278–281.
5. Коган К. М. Соціальні мережі як елемент нового соціального середовища / К. М. Коган // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент: збірник наукових праць / Ред. кол. : Євтух В. Б. (гол. ред.). – К. : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2014. – Вип. 16. – С. 61–71.
6. Чуніхіна С. Л. Етичні засади діяльності політичного психолога / С. Л. Чуніхіна // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Психологія. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – Випуск 3. – С. 125–130. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.3.24>
7. Яблонська Т. М., Булатевич Н. М. Етичні виміри діяльності психолога в практиці психологічного консультування / Т. М. Яблонська, Н. М. Булатевич // PSYCHOLOGICAL JOURNAL. – 2018. – № 5 (15). – С. 237–251. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2018.5.15>

**ACTIVITY OF THE PSYCHOLOGIST OF THE EDUCATION
SYSTEM IN SOCIAL NETWORKS: ETHICAL DILEMMAS**

Opanasenko Liudmyla,

ORCID iD 0000-0001-6641-4634

*Candidate of Psychological sciences (Ph.D.),
Head of the educational and scientific center
for social and psychological support,
professional development and employability
Petro Mohyla Black Sea National University
1 Voenna Street, 2, 54003, Mykolaiv, Ukraine
luidmilkaop@ukr.net*

Slyvinska Tatiana,

ORCID iD 0000-0002-4401-8451

*Head of educational laboratory
psychology, social work
and inclusive education
Mykolaiv In-Service Teacher Training Institute
4-a Admiralska Street, 54001, Mykolaiv, Ukraine
tetiana.slyvinska@moippo.mk.ua*

The article raises the issues of the psychologist professional ethics that are related to the conduct of a personal or official page of the group of the educational institution in modern social networks.

The authors reveal common ethical dilemmas that arise when filling the profile content. Such dilemmas include: the dilemma of boundaries, the dilemma of responsibility, the dilemma of competence, the dilemma of roles. They note the facts of violation of the ethical principles of psychological activity in solving ethical dilemmas through the choice of erroneous behavioral actions. Such actions include: neglect of the network specifics in social interaction; non-compliance with high standards of confidentiality; violation of the boundaries of professional competence in limiting the learned procedures and actions; leveling the social role of the psychologist or mixing roles. The study outlines a general ethical framework to preserve the environmental impact of the professional psychologists community on social network users. The ethical framework of the specialist's network behavior includes concern for the observance of ethical principles and norms that determine the safety of the relationship between the psychologist and his subscribers in modern social networks. It also concerns the environmental friendliness of his personal page content in social networks and the page of the educational institution to which he is involved; concern for continuous professional development and raising the overall level of media literacy; concern for proper reflection on the ethics of the social activity of the psychologist of the educational system on the Internet.

Keywords: *content; ethical dilemmas; ethical principles and norms; ethical framework; network behavior; professional ethics; social networks.*

REFERENCES

1. Chunikhina, S. L. (2021). Etychni zasady diialnosti politychnoho psykholoha [Ethical principles of activity of a political psychologist]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Psykholohiia*. Uzhhorod: Vydavnychiy dim «Helvetyka». Vypusk 3, 125–130. DOI:

<https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.3.24> (ukr).

2. Etychnyi kodeks psykholoha: Natsionalna psykholohichna asotsiatsiia Ukrainy [Code of ethics of a psychologist: National Psychological Association of Ukraine]. K., 2021. Retrieved from: https://www.npa-ua.org/_files/ugd/86d9b8_91576161f5464bc2a8b1fa49dc327fd4.pdf (ukr).

3. Horbunova, V. V. (2008). Etychni dylemy u praktytsi psykholohichnoi dopomohy [Ethical dilemmas in the practice of psychological assistance]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*, 8, 3–5 (ukr).

4. Katolyk, H. V. (2017). *Psykholohiia formuvannia profesiinoi kontseptsii praktychnoho psykholoha* [Psychology of the formation of the professional concept of a practical psychologist]. (Doctor's thesis). K., 353 (ukr).

5. Klymchuk, V. O. (2005). Tsinnisni zasady pobudovy systemy psykholohichnoi etyky [Value principles of building a system of psychological ethics]. *Naukovi zapysky Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka APN Ukrainy*. Vyp. 26, v 4-kh tomakh. Tom 2, 278–281. K.: Hlavnyk (ukr).

6. Kohan, K. M. (2014). Sotsialni merezhi yak element novoho sotsialnoho seredovyscha. [Social networks as an element of the new social environment]. *Mizhnarodnyi naukovyi forum: sotsiologhiia, psykholohiia, pedahohika, menedzhment*. Vyp. 16, 61–71. K.: TOV «NVP «Interservis» (ukr).

7. Yablonska, T. M. & Bulatevych, N. M. (2018). Etychni vymiry diialnosti psykholoha v praktytsi psykholohichnoho konsultuvannia [Ethical dimensions of psychologist activity in the practice of psychological counseling]. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 5(15), 237–251. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2018.5.15> (ukr).